

ским инвокацијама, морало бити свима јасно да се не ради о Турцима. У задњој фази, када је дошло до приближавања бродова и пљачке, та је сумња још више појачана.

У актима ванредног провидура не види се крај овог поступка. У задњем писму генерални провидур истиче да треба наставити са поступком да се казне злочинци, а нарочито се тражи, како напоменуемо, испитивање Пераштана. Ако се жељело заштитити млетачке војнике, а главну кривицу бацити на Пераштане (који су како знамо били отпловили својим бродовима, сигурно за дужи рок), то је врло вјероватно да случај није имао даљих посљедица.

М. М.

САСЛУШАЊЕ ЈЕДНОГ ХАЈДУЧКОГ ХАРАМБАШЕ

Дана 5 децембра 1692, позван на саслушање од которског ванредног провидура, и у његовом присуству, харамбаша Павле Магазиновић дао је сљедећу изјаву¹⁾:

„Оног истог дана, мислим да је то било 27 новембра о. г., када је један чиновник ове канцеларије напустио Царине²⁾, гдје је боравио неколико дана у својству истражног судије, ја сам се враћао из Херцегновог у Царине, моје мјесто сталног службовања. Пошто до ноћи нијесам могао тамо стићи, зауставио сам се у селу Смоковјенац, које се налази на дубровачкој територији, и смјестио сам се у кући Ивана Лончарића, дубровачког поданика. Одмах затим је тамо стигао Никола Вукосавић, војник³⁾ у мојој чети, који је са још неколико војника спроводио за Херцегнови породицу Вука Ђуровића у чијем се друштву налазио и харамбаша Дамјан Паликућа. Сви ови су се зауставили у селу Плат, управо код цркве која је на дохвату пушке од села Смоковјенац. Са Вукосавићем сам се одмах видио и позвао сам га на вечеру; имао сам намјеру да му исплатим плаћу за мјесец октобар, пошто сам баш приликом овог путовања био придигао из благајне у Херцегновом плаћу за читаву чету. Вечерали смо скупа, и послије вечере пришао нам је неки Винченцо Лончарић, рођак Иванов, такођер дубровачки поданик. Овај је према Николи Вукосавићу показивао нарочиту на-

¹⁾ Записник је на италијанском језику — Државни архив у Котору П. У. X/336.

²⁾ Насеље на млетачкој територији у близини млетачко-дубровачке границе.

³⁾ У ово вријеме на територији јурисдикције которског ванредног провидура харамбаше називају људе из својих чета војницима, а млетачке власти их називају хајдучима. (С. М.).

клоност и на крају га је одвео на спавање својој кући, мало ко-рака удаљеној од Иванове.

Рано изјутра напустио сам Смоковјенац и упутио сам се према Царинама. Одмах по мом доласку стигоше у Царине и два војника из Гружа са писмима адресираним гувернадуру Адами. Пролазећи кроз село Плат ови војници су видјели леш Николе Вукосавића и о томе су извијестили поменутог гувернадура, а овај ми је, преносећи ову вијест, издао налог да са тридесет људи одмах кренем за Плат, да се подробно обавијестим о догађају и да сахраним Вукосавића. Кад сам стигао у Плат, нашао сам тамо два дубровачка племића са шездесет наоружаних људи и двојицом писара, који су вршили увиђај и саслушавали становништво овог села. О овом догађају ја сам говорио са двојицом дубровачких племића и то на начин за који сам сматрао да ми доликује. Затим сам наредио својим људима да ископају јаму на мјесту гдје се налазио леш, али поменути Дубровчани нијесу хтјели допустити да ту буде покопан, примјећујући да је то мјесто на пролазу и да ће га они покопати на брежуљку изнад пута“.

Запитан затим од кога је Никола Вукосавић убијен, харамбаша Магазиновић је одговорио да сумња на Винченца Лончарића, пошто га је овај и позвао на конак у своју кућу с намјером да га лакше убије.

Запитан са ким је све убијени путовао у правцу Херцегновог, Магазиновић је одговорио: „Био је са Вуком Ђуровићем и његовом породицом, својим братом Пером, харамбашом Дамјаном Паликућом и Бошком Саловићем, заставником“) у чети Паликуће“.

Запитан гдје су сви ови преноћили оне ноћи кад је извршено убиство, одговорио је да су сви сем Вукосавића, остали поред цркве у Плату и да нијесу улазили ни у чију кућу.

Запитан који су све људи са њиме били упућени из Царина и стигли на мјесто убиства, одговорио је: „За ову прилику били су покупљени људи из разних чета, како хајдучких тако и војничких, са подручја Царина, међу осталим били су наредник Ангун из чете капетана Ђучића, Милија Јовановић и Радул Војинов, војници из моје чете, и Војин Мандић, ујак пок. Николе, који је са мном дошао у овај град“.

Запитан шта су му казали она двојица дубровачких племића, одговорио је да су на изглед изражавали жаљење и да су га увјеравали да ће истрагом открити кривца и строго га казнити, међутим он им ништа не вјерује пошто дубровачки племићи га је велику мржњу према поданицима „преведре“ Републике, те

“) Заставник у овим хајдучким четама није био обичан барјактар већ је имао старјешински чин који је одговарао млечачком војничком чину алфијера — С. М.

нема сумње да они неће наставити са сличним разбојствима уколико млетачке власти не буду подузеле потребне мјере да их у томе спријече. Магазиновић додаје да су ту скоро Дубровчани убили његовог војника Саву Милетина, а смртно ранили Вука Деановића из чете харамбаше Комнена Ковачевића.

Запитан да ли је убијени Никола био завађен са неким дубровачким подаником, одговорио је да није ни са ким био у непријатељству пошто је по природи био веома благ човјек.

Запитан да ли је он као харамбаша већ извршио неки акт да би задовољио правду, одговорио је: „Молим преузвишеног господина Ванредног Провидура за дозволу да скупа са мојим људима смрћу неколико Дубровчана осветим невину крв мојих војника. Затим молим да моја чета и ја будемо премјештени из Царина у Зупце или у било које друго мјесто које буде одредила његова преузвишеност Ванредни Провидур, јер сам увјерен да би се људима из моје чете и даље дешавале овакве несреће уколико би и даље остали у Царинама, тим прије што ми је добро познато колико је велика мржња дубровачке владе према овом мјесту, па сматрам да је сама та влада наредила да се врше ови злочини, те је у ту сврху и наоружала све своје пограничне поданике“.

Запитан како је сазнао све ове појединости, одговорио је да је све то опште познато и да тако говоре и дубровачки поданици који живе у близини Царина; неки од њих говоре да су од дубровачке господе добили наређење да поубијају хајдучке харамбаше, додајући да би њихову господу више обрадовала смрт једног хајдука него ли осморице млетачких војника.

Запитан ко је био са њиме кад се на повратку из Херцеговог зауставио у селу Смоковјенцу, одговорио је да су са њиме били Митар Жарковић, Периша Вуков и Војин Дамјанов, војници из његове чете, и Стјепан Мариновић из чете харамбаше Војина Мариновића, и да су сви ови са њиме спавали у кући Ивана Лончарића.

Овим је исцрпљено саслушавање харамбаше Магазиновића, па је ванредни провидур наредио да се саслуша Војин Мандић, заставник у чети харамбаше Миладина Гезеровића, који се скупа са Магазиновићем налазио у Котору.

Изјава коју је на саслушању дао Војин Мандић углавном се поклапа са Магазиновићевом изјавом, али док овај други мисли да је убиство Вукосавића извршио Иван Лончарић, Мандић каже да му је неки Стјепан Укропина, влах са дубровачке територије, саопштио у повјерењу да су ово убиство извршили Симо Тројановић, Мило Петра Дупера, Антун Клесковић и Радован Андријин, сви дубровачки поданици. Затим запитан да ли му је Укропина казао због чега је убијен пок. Никола, одговорио је да му овај није ништа више рекао, али да он вјерује

да је посриједи освета пошто су поменута четворица рођаци неког Тројана Бјелоглаве који је прије неколико мјесеци био убијен, те су његови рођаци могли сумњати да су ово убиство извршили војници из Царина.

И Мандић је, као и Магазиновић, затражио дозволу од ванредног провидура да може осветити Вукосавића смрћу оних на које сумња, или пак неких других дубровачких поданика, јер сматра да ће, ако се не изврши освета, и убудуће Дубровчани наставити са сличним разбојствима. На крају је Мандић запитан о породици убијеног Вукосавића; одговорио је да је за собом оставио шесторо малолетне браће и сестара, који су тешко живјели а отсад ће још теже пошто су, како каже, изгубили хранитеља.

Из наредног саслушања наредника Антуна из чете капетана Ђучића види се да овај сматра убицама Николе Вукосавића браћу Јоза и Мата Дајковића и Франа Војводића, дубровачке поданике. Наредник Антун слаже се са Мандићем да је убиство извршено из освете за убијеног Тројана Бјелоглаву. За Дајковиће и Војводића наредник Антун каже да су кметови дубровачких племића Ивана Сорго и Рафаела Гоци, те да су их по извршеном убиству ова двојица послали требињском паши Рецепу, да би се извјесно вријеме склонили, али су се одатле брзо вратили, и сада живе у својим кућама на територији Дубровника и нијесу више у служби дубровачких племића.

Петар Михаилов, војник у чети гувернадуре Николе Марковића, на саслушање је поред осталог изјавио да су Дајковићи и Војводић по извршеном убиству отишли у Требиње како би изгледало да су прогнани са дубровачке територије, али да су се убрзо вратили и да живе у Дубровачкој Жупи.

Иза овог посљедњег саслушања нијесмо више у Которском архиву наишли на документе који би нам говорили о овом предмету, ма да претпостављамо да је таквих докумената раније морало бити, пошто вјерујемо да је ванредни провидур због убиства хајдука Вукосавића протестирао код дубровачког Вијећа; у то нас увјерава брижљиво и детаљно вођење истраге по овом убиству, а нарочито интересовање ванредног провидура за ону двојицу дубровачких племића који су вршили увиђај непосредно послје убиства, о чијем је држању и изјавама ванредни провидур постављао питања приликом свих ових саслушања. Вјерујемо такође да је Дубровачка Република морала пружити бар формалну задовољштину млетачким властима у Котору уколико је због овог убиства услиједио протест ванредног провидура, па сматрамо да је и фингирано протјеривање Дајковића и Војводића са дубровачке територије требало да послужи у ту сврху.